

УДК 111:378.14

ФАКУЛЬТАТИВНІ ЗАНЯТТЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ФОРМА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

О.О. Пісоцька, І.Г. Романко, І.В. Знаменська, К.Г. Гаврильєва

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична
стоматологічна академія», м. Полтава

Annotation: Innovations in educational activity related to the active process of creating disseminating new methods and tools to solve problems didactic training in classical harmonious combination of traditional methods and results of creativity, the use of innovative, advanced technology, unique teaching ideas and forms of the educational process. The article is an attempt to generalize experience of introduction of courses after a choice in educational educate process, to expose the basic going near introduction of elective course «Basic scientific research» during the deep study of foreign languages.

Keywords: differentiation, individualization, motivation of studies; types of optional employments.

Анотація: Інновації у навчальній діяльності пов'язані з активним процесом створення, поширення нових методів і засобів для вирішення дидактичних завдань підготовки фахівців у гармонійному поєднанні класичних традиційних методик та результатів творчого пошуку, застосування нестандартних, прогресивних технологій, оригінальних дидактичних ідей і форм забезпечення освітнього процесу. Стаття є спробою узагальнити досвід впровадження курсів за вибором у навчально виховний процес, розкрити основні підходи до Введення факультативного курсу «Основи наукових досліджень» під час поглибленого вивчення іноземної мови.

Ключові слова: диференціація, індивідуалізація, мотивація навчання; типи факультативних занять.

Аннотация: Инновации в учебной деятельности связаны с активным процессом создания, распространения новых методов и средств для решения дидактических задач подготовки специалистов в гармоничном сочетании классических традиционных методик и результатов творческого поиска, применения нестандартных, прогрессивных технологий, оригинальных дидактических идей и форм обеспечения образовательного процесса. В статье обобщается опыт внедрения курсов за выбором в учебно-воспитательный процесс, раскрываются основные подходы к введению факультативного курса «Основы научных исследований» при углубленном изучении иностранных языков.

Ключевые слова: дифференциация, индивидуализация, мотивация обучения; типы факультативных занятий.

Знання іноземних мов стало одним з основних чинників культурного і соціального розвитку сучасного суспільства. Іноземна мова відіграє важливу роль у розвитку особистості і підвищенні освіти. За допомогою знання іноземних мов людина пізнає культуру іншого народу (його традиції і звичаї), його інтонаційно-мовну культуру (інтонацію, міміку, жести), має можливість спілкування з носіями іншої мови. В даний час без знання іноземної мови неможливо влаштуватися на успішну роботу і побудувати хорошу кар'єру. Розвиток міжнародних компаній вимагають на сьогоднішній день доброго володіння іноземною мовою. Хоча знання іноземної мови в сучасному світі є необхідністю, але на жаль не всі студенти немовних вузів розглядають його як важливий предмет для вивчення, вважаючи що в майбутньому їм не буде надана можливість використовувати його. У зв'язку з цим знижується мотивація вивчення іноземної мови.

Для спонукання мотивації навчання у студентів необхідно створити сприятливу психологічну атмосферу на заняттях, взаємне співробітництво між студентами і викладачем, залучити і активізувати їх увагу, викликати

зацікавленість, формувати вільну діяльність і творчість студентів. Мотиви і мотивація є рухомою силою процесу навчання і засвоєння інформації та матеріалу.

Сучасна медична освіта розвивається рекордними темпами: останні наукові розробки дуже часто стають надбанням світового наукового товариства, оскільки вони публікуються на тематичних веб-сайтах у мережі Інтернет. Найшвидше оцінити останні наукові медичні ресурси можуть спеціалісти, які, як мінімум, володіють англійською — визнаною мовою Інтернету. Тому в таких умовах актуальним стає вивчення мови всіма перспективними медиками. Саме з такими потребами в оволодінні англійською мовою пов'язано увагу, яка приділяється її вивченню в середній і вищій школі України і, можна сказати, незліченну кількість досліджень, присвячених удосконаленню методики викладання мови для найбільш ефективного засвоєння його учнями в найкоротші терміни. [1]

Отже, суспільство інформаційних технологій, чи, як його називають, постіндустріальне суспільство, на відміну від індустріального суспільства кінця XIX - середини XX століть, набагато більше зацікавлене в тому, щоб його громадяни були здатні самостійно й активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до зміни умов життя. Ще недавно вирішити ці завдання було неможливим через відсутність реальних умов для їх виконання за традиційного підходу до освіти, традиційних засобів навчання. За останні 10-15 років такі умови якщо не створені повністю, то починають створюватися в різних країнах. Насамперед, це умови, що зможуть забезпечити такі можливості: залучення кожного студента до активного пізнавального процесу, причому не пасивного оволодіння знаннями, а активної пізнавальної діяльності, застосування знань на практиці і чіткому усвідомленні, де, яким чином і з якою метою ці знання можуть бути застосовані; співробітництва при рішенні різноманітних проблем, коли потрібно виявляти відповідні комунікативні уміння; широкого спілкування з однолітками з інших навчальних закладів свого

регіону, інших регіонів країни і навіть інших країн світу; вільного доступу до необхідної інформації в інформаційних центрах не тільки свого навчального закладу, а й наукових, культурних, інформаційних центрах усього світу з метою формування власної незалежної й аргументованої думки з тієї чи іншої проблеми; постійного випробування своїх інтелектуальних, фізичних, моральних сил для вирішення виникаючих проблем, уміння їх вирішувати спільними зусиллями, виконуючи часом різні соціальні ролі. Вища школа має створити умови для розвитку особистості, яка володіє вищевказаними якостями. Це завдання вирішить не стільки зміст освіти, скільки інноваційні технології навчання. [4]

Основним завданням викладача іноземної, зокрема англійської, мови в немовному вузі є підготовка висококваліфікованого фахівця, що володіє необхідними мовними знаннями, навичками і мовними вміннями, які дозволяють обговорювати проблеми своєї спеціальності і розуміти мову носіїв мови. Це завдання досить складна і багатогранна, оскільки включає в себе такі аспекти мови, як граматичний, лексичний і фонетичний. Навчання англійській мові в вузі орієнтовано на вивчення лексичного матеріалу за фахом, граматичних структур, необхідних для читання, розуміння і перекладу спеціальних текстів, навчання вимові, для розвитку навичок мовного спілкування на професійні теми і ведення наукових дискусій. В рамках навчального процесу, на жаль, часу не завжди достатньо на розвиток і закріплення цих навичок.

Практично весь навчальний процес займають читання, переклад текстів та відпрацювання граматичних правил. Отже, студенти в змозі прочитати текст будь-якої складності, написаний англійською мовою, але не завжди здатні висловити свої думки і почуття по англійськи. Усне мовлення, в більшості випадків, спрямована на розуміння і репродуктивне відтворення прослуханого або прочитаного у формі діалогічного або монологічного мовлення. Таким чином, мовної акт говоріння реалізується в процесі усної комунікації всередині групи за участю викладача. Однією з

ефективних форм навчання, що дозволяє поглибити, вдосконалити знання іноземної мови, є факультативні курси з цієї дисципліни. На заняттях з іноземної мови виробляється основний навик усній комунікації, який може бути повністю реалізований в житті.

Факультативний курс носить також виховний характер, оскільки дозволяє студентам пізнати і критично оцінити свої можливості. Взявши за основу базовий рівень іншомовної навченості, розроблений ряд доповнень до програми факультативу з збільшенням обсягу змісту і вимоги до всіх видів мовленнєвої діяльності, володіння граматичними і лексичними навичками. В рамках гуманізації освіти факультативні заняття сприяють розкриттю внутрішнього потенціалу студентів, створення умов для їх самореалізації та розвитку, а також дозволяють застосовувати індивідуальний підхід до кожного студента з урахуванням його здібностей. Таким чином, факультативний курс є ефективною формою освоєння англійської мови серед традиційних і інтенсивних методів навчання, заснованих на функціонально комунікативної лінгводидактичної моделі мови, і надає можливість студентам більше читати на мові, що вивчається, розвивати аудіювання завдяки спілкуванню викладача зі студентами іноземною мовою і спілкування студентів між собою на заняттях.

Факультативи як нова форма навчання швидко посіли значне місце в навчально-виховному процесі і позитивно почали впливати на формування учнівських інтересів, суспільно-політичну активність студентів, сприяти розвитку їхнього творчого ставлення до науки. Загальні проблеми завдання і зміст факультативних занять були у колі дослідницьких інтересів провідних спеціалістів України, Росії, Білорусії, Естонії, Молдови, Азербайджану та ін. Вони (М. Кондаков, В. Монахов, А. Кінкулькін, С. Калініна та ін.) відзначали, що у свій час тематика і зміст факультативів були продиктовані у значній мірі невідкладними потребами і завданнями, пов'язаними з переходом на новий зміст освіти.

Факультативний (лат. facultas — можливий, необов'язковий, даний на вибір) курс — курс, який вибирають учні для поглиблення і розширення знань з певного предмета, теми або питання відповідно до бажань та інтересів, призначений для побудови індивідуальної освітньої програми учня. Учневі пропонується набір таких курсів, і він може вибрати (або не вибрати) один із запропонованих факультативних курсів.

Мета факультативних курсів:

- поглиблене вивчення предметів;
- професійна орієнтація;
- розвиток пізнавальних інтересів;
- вирівнювання.

Факультативні курси забезпечують поглиблене вивчення понять, які вивчаються в основному курсі, обсяг знань обмежений програмою.

Отже, метою факультативних занять є залучення студентів до культури інших народів і загальнолюдських духовних цінностей за допомогою формування інтересу до іноземної мови, подолання психологічних бар'єрів у її використанні як засобу спілкування.

Теорія діяльності та концепція активного навчання, передбачає перетворення студента в центральну фігуру навчального процесу, зміна суб'єктно-об'єктних відносин у навчанні на основі таких принципів, як єдність діяльності викладача і студента, самостійність особистості у навчанні та професійному самовизначенні, проблемність у навчанні, подальша індивідуалізація навчання, удосконалення дидактичних цілей, методів і умов навчання. Вихідним є розуміння дослідної роботи студентів як складової частини навчального процесу у ВНЗ. Різноманітні форми навчання, що проводяться у позааудиторний час, можуть органічно доповнювати дослідницьку роботу, включену у робочі плани і програми утворюючи з нею єдину систему.

Наукове вирішення проблеми цілей, змісту, форм і методів управління дослідницькою роботою студентів вузів представляється

можливим на основі аналізу дослідницької діяльності викладача і виявлення номенклатури дослідницьких умінь, які повинні стати об'єктом формування в аудиторній і позааудиторній роботі студентів.

Дослідницькі вміння можна виділити в такі групи:

Уміння підбирати і працювати з науковою літературою для вдосконалення теоретичних знань, узагальнювати результати вивчення теорії у вигляді анотації, реферату, доповіді, повідомлення і т. д.

Вміння спостерігати, вивчати, аналізувати досвід отриманий в ході вивчення предметів за фахом з метою його узагальнення і використання на факультативних заняттях з іноземної мови.

Вміння ставити дослідницькі завдання, формулювати гіпотезу, планувати та проводити дослідну роботу і нескладний експеримент, обробляти та узагальнювати результати виконаної роботи у вигляді доповіді, повідомлення, наукової статті. Аналіз структури науково-дослідної діяльності дав можливість виділити вміння, які, на наш погляд, є необхідними і достатніми для її успішного проведення у ВНЗ. Кожне з цих умінь, у свою чергу, складається з ряду більш часткових умінь. Наприклад, вміння написати реферат за статтею передбачає володіння вміннями оформляти вихідні дані, виділяти проблему, чітко формулювати цілі, об'єкт і предмет дослідження, коротко викладати використовується автором методик дослідження та систему вимірювань, а також запропоновані автором результати дослідження та їх інтерпретацію, узагальнювати висновки автора, давати власну оцінку роботи з точки зору її теоретичної та практичної значимості.

Необхідно, однак, відзначити, що успіх дослідницької роботи залежить не тільки від ступеня володіння дослідницькими вміннями, але і від рівня сформованості науково-пізнавальних інтересів. Як показують дослідження, одним з найважливіших умов формування науково-пізнавальних інтересів є єдність навчальної та науково-дослідної роботи у ВНЗ. З метою формування дослідницьких умінь у студентів повинна бути

розроблена система завдань, основу якої складають наступні положення: системний і безперервний характер підготовки до науково-методичної роботи, органічна єдність навчальної і наукової роботи, необхідності підготовки студентів до дослідницької роботи. Системний характер підготовки до науково-дослідної роботи припускає, що всі види і форми навчальної діяльності (лекції, практичні заняття, позааудиторна самостійна робота, семінари) включають у свій зміст формування дослідницьких умінь. Введення пізнавальних завдань і дослідницьких завдань під всі види навчальних занять, що надає цим заняттям дослідний характер і забезпечує підготовку практично всіх студентів до творчої роботи. Разом з тим ефективність підготовки студентів значно підвищується за умови залучення учнів до дослідницької роботи з першого курсу. [2]

Одним з можливих шляхів реалізація зазначеного принципу є введення спецкурсу «Основи наукових досліджень» для студентів першого та другого курсів. Мета спецкурсу — формування навичок роботи з науковою літературою, а також освоєння методів наукового дослідження в певній області знань. Спецкурс передбачає створення міцного фундаменту для подальшої науково-дослідницької роботи з теоретичних дисциплін. Крім того, він сприяє виникненню і розвитку науково-пізнавальних інтересів студентів, дає можливість виявити найбільш здібних, що виявляють цікавість до наукової роботи студентів. Виходячи з цілей спецкурсу формулюється вимоги за роками навчання. До кінця першого курсу студенти повинні навчитися оформляти вихідні дані статті (статей), складати і правильно оформляти список літератури по проблемі, реферувати одну з прочитаних статей (тобто писати монореферат). До кінця другого курсу вони оволодівають вміннями писати реферат з двома трьома статтями (полуреферат), складати анотації до прочитаної роботи, робити доповіді, узагальнювати результати проведеної роботи у вигляді наукового звіту, який в якості складової частини включає аналіз зібраного студентами фактичного матеріалу (на другому курсі студенти виконують

дослідницькі завдання, пов'язані зі збором матеріалу на основі таких методів дослідження, як спостереження, анкетування, тестування). Таким чином, спецкурс передбачає активну самостійну дослідницьку роботу студентів з обраної теми. Організаційною основою спецкурсу є дослідницька група, що складається з 10-12 студентів. Дослідницька робота повинна носити не епізодичний, а систематичний характер і представляти собою важливий компонент у системі підготовки майбутнього спеціаліста. У зміст цієї роботи входить самостійне вивчення основних понять теми за допомогою проблемних питань і пізнавальних завдань, складених таким чином, щоб сприяти отриманню важливої інформації з запропонованої наукової літератури.

В зміст самостійної роботи студентів по підготовці до практичних занять входить виконання ряду складніших пізнавальних завдань і дослідних завдань, основними серед яких є реферування і анотування наукової літератури, підготовка оглядів статей, а також доповідей і повідомлень наукових студентських конференцій за темами, передбаченими для самостійного вивчення. [3]

Дослідницька діяльність студентів у процесі самостійної роботи може бути ефективною тільки за умови управління нею та систематичного контролю. Управління забезпечується насамперед самою системою пізнавальних завдань і дослідницьких завдань, а також приписами для отримання інформації в процесі реферування і анотування наукової літератури за фахом, навчально-методичними матеріалами для виконання лабораторних робіт, програмами для самостійної роботи по вивченню окремих тем спецкурсу. Систематичний контроль проводиться на практичних заняттях з допомогою тестів і контрольних питань.

Активізація пізнавальної діяльності студентів на практичних заняттях здійснюється за допомогою системи завдань, що включають рішення навчальних методичних завдань, аналіз, планів, конспектів, фонограм занять, методичних рекомендацій. При організації пізнавальної

діяльності студентів на практичних заняттях передбачається поступовий перехід від умовних проблемних ситуацій, поданих навчальними методичними завданнями, до все більш реальних ситуацій, а саме до аналізу планів, конспектів, фонограм і т. д. В ході їх обговорення від студентів вимагається аргументація висловлюваних суджень за допомогою прочитаної наукової літератури. Доцільно проводити дискусійно загострене обговорення деяких актуальних і багатьох спірних питань.

Завданнями факультативу з вивчення іноземних мов є подальше поглиблення, конкретизація і розширення теоретичних знань, отриманих у ході вивчення предметів за фахом, розвиток творчого мислення студентів, підготовка їх до проведення багатопланової науково-дослідної роботи. Зміст навчальної роботи студентів на факультативі полягає в дослідницькій діяльності, спрямованій на вирішення певної проблеми. На заняттях, які приводяться для слухачів факультативу, його керівник ставить проблему, аргументує її актуальність, аналізує позитивний досвід і результати проведених досліджень, намічає шляхи її подальшого вирішення. Студенти проводять дослідну роботу відповідно до розробленої гіпотезою, вивчають і узагальнюють досвід з досліджуваного питання, обробляють і узагальнюють результати виконаної роботи, виступають з доповідями і повідомленнями. Факультатив завершується написанням доповіді чи наукової роботи, яка у якості обов'язкового компонента включає аналіз результатів проведеного дослідження. Студент повинен мати можливість побачити використання набутих знань та вмінь на практиці. Слід намагатися зробити навчання наближеним до реальних потреб та проблем студентів, а не трактувати теми академічно чи універсально; використовувати ті матеріали для вправ, які стосуються завдань і проблем сьогодення чи наступного дорослого життя студентів; кожна практична вправа передбачає висновки про можливе використання набутого досвіду у повсякденному житті; завершується навчальний курс пропозицією студентам запланувати, у який спосіб вони будуть

використовувати набуті знання і вміння на практиці. [4] Відмінності запропонованих варіантів технологій навчання у співробітництві не є досить істотними. Дані технології дають змогу найбільш повно реалізувати особистісно орієнтований підхід у різних педагогічних ситуаціях. Студентам доводиться систематично вести дискусії, обговорювати різні варіанти рішення проблеми, вибудовувати логіку дослідження. Діяльність малих груп за технологією співробітництва дає можливість підготувати студентів саме в цьому напрямку, сформувати необхідні інтелектуальні і комунікативні уміння.

Таким чином, цілеспрямована і спланована на весь період навчання система навчальної дослідницької роботи студентів сприятиме підвищенню наукового рівня та вдосконалення підготовки майбутнього фахівця до науково-дослідної роботи.

Література

1. Тарнопольський О. Про необхідність викладання другої іноземної мови у ВНЗ України: вступ до дослідження / О. Тарнопольський, О. Нестеренко, М. Корнієнко // “Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД”. – Переяслав-Хмельницький, 2014 р. – 106 с.
2. Тимощук Н.М. Комунікативний підхід до викладання іноземних мов у вищих аграрних закладах освіти / Н.М. Тимощук // Вісник Житомирського державного університету. – Вип. 43. – Педагогічні науки. – 2009. – С. 92-95.
3. Шарко В. Д. Сучасний урок: технологічний аспект : посібник для вчителів і студентів [Текст] / В. Д. Шарко. – К., 2006. – 220 с.
4. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с. ISBN 978-966-184-195-5.

1. Tarnopolskyi O. Pro neobkhdnist vykladannia druhoi inozemnoi movy u VNZ Ukrainy: vstup do doslidzhennia / O. Tarnopolskyi, O. Nesterenko, M. Korniienko // “Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretoho tysiacholittia u krainakh SND”. – Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2014 r. – 106 s.
2. Tymoshchuk N.M. Komunikatyvnyi pidkhd do vykladannia inozemnykh mov u vyshchykh ahrarnykh zakladakh osvity // Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. – Vyp. 43. – Pedahohichni nauky. – 2009. – S. 92-95.
3. Sharko V. D. Suchasnyŭ urok: tekhnolohichnyi aspekt : posibnyk dlia vchyteliv i studentiv [Tekst] / V. D. Sharko. – K., 2006. – 220 s.
4. Suchasni tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli : modulnyi posibnyk dlia slukhachiv avtorskykh kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii vykladachiv MIPK PUET / V. Iu. Strelnikov, I. H. Britchenko. – Poltava : PUET, 2013. – 309 s. ISBN 978-966-184-195-5.